

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • SEPTEMBRIE 2023 • NR.9 (211)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Victor Parlicov, ministrul Energiei: **Atunci când vom avea trei conexiuni energetice cu România, vom avea un cu totul alt nivel de securitate**
- 2.** Editorial, Mădălin Necșuțu, jurnalist TVR Moldova și Balkan Insight: **De ce conectivitatea energetică cu UE trebuie să fie „prioritatea zero”**
- 3.** Eugenia Gusilov, Otilia Nuțu, Sergiu Tofilat, experți în energie: **Republica Moldova a căpătat în sfârșit curaj să facă pașii pe care nu îndrăzne să-i facă în direcția intereselor rusești de la Chișinău**
- 4.** Analiză, Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA): **Gazprom pierde monopolul în Republica Moldova: efecte asupra securității energetice a țării**

Știri pe scurt:

Președinta Republicii Moldova, Maia Sandu, a declarat că dacă reglementarea conflictului transnistrean nu va avea loc până la aderarea țării la Uniunea Europeană, reintegrarea se va produce după procesul aderării. „Dacă în trei-patru ani nu vor exista circumstanțe geopolitice grație cărora să soluționăm conflictul transnistrean, noi deja am analizat acest subiect. Republica Moldova nu poate sta pe loc, trebuie să devenim membru al Uniunii Europene, iar Uniunea Europeană nu spune că, dacă nu va exista reintegrarea, este imposibilă aderarea la UE. Pe de altă parte, oamenii noștri de pe malul stâng vor vedea ce înseamnă integrarea în UE pentru că la noi calitatea vieții va crește mult. Vedem asta din experiența tuturor statelor care în ultimii 20 de ani au devenit membre ale Uniunii Europene”, a declarat Maia Sandu în cadrul unei emisiuni la postul TV8. Președintele Republicii Moldova spune că aderarea țării la Uniunea Europeană ar putea avea loc până în anul 2030, dacă societatea va rămâne unită și vor fi îndeplinite toate condiționalitățile Uniunii Europene.

Republica Moldova a cumpărat un radar de monitorizare a spațiului aerian. Achiziția s-a făcut din bani alocați din bugetul de stat, iar suportul informațional și logistic a fost asigurat de specialiști francezi. Ministrul Apărării, Anatolie Nosati, a declarat că radarul urmează să fie livrat până la sfârșitul anului în Republica Moldova. El a refuzat să divulge costul de achiziție a dispozitivului și nu a vrut să spună din ce țară a fost cumpărat. Nosati a precizat că radarul este de ultimă generație și va ajuta autoritățile să monitorizeze spațiul aerian al Republicii Moldova. În cadrul unui briefing de presă comun din 25 septembrie, sosit și el la Chișinău, ministrul francez al Apărării, Sebastian Lecornu, a confirmat acest lucru și a declarat că astfel de dispozitive sunt folosite de mai multe țări din blocul NATO. După întâlnirea de la Chișinău, Sebastian Lecornu a declarat că Franța și Republica Moldova au semnat un acord de colaborare și că Parisul va ajuta Chișinăul să-și consolideze capacitățile de apărare.

Premierul, Dorin Recean, a anunțat pe 25 septembrie, în cadrul unui briefing, lansarea unui program de sprijin guvernamental „Spor pentru Moldova”, în valoare de 1,3 miliarde de lei, de care vor beneficia peste 170.000 de cetățeni. Alte peste 350 milioane de lei urmează a fi alocați pentru acoperirea cheltuielilor energetice în școli, grădinițe, spitale și alte instituții de stat. De asemenea, urmează a fi majorate salariile medicilor și lucrătorilor din domeniul culturii, iar cei din educație și angajații ministerelor de forță vor primi indemnizații unice de până la 5.000 de lei. Recean a mai precizat că programul țintește susținerea mai multor categorii sociale și a fost posibil de realizat după ce autoritățile, cu suportul partenerilor internaționali, au identificat surse financiare suplimentare. Astfel, peste 48.000 de medici și asistenții medicali ar urma să primească salarii cu 15% mai mari. Urmează a fi alocate și sporuri salariale unice pentru persoanele care activează în domeniul educației. La fel, peste 10.000 de angajați din structurile de forță și intervenție vor beneficia de sporuri unice în valoare de 5.000 de lei. Creșteri salariale de 25% vor fi operate și în domeniul culturii, a mai declarat premierul.

Transformarea Republicii Moldova în noile realități energetice regionale

Sursa: Gazprom Facebook

Republica Moldova intră într-o nouă paradigmă în ceea ce privește viitorul său și securitatea energetică. Captivă preț de peste trei decenii în spectrul dependenței energetice de Rusia, Republica Moldova are în prezent o șansă unică de a se rupe definitiv de acest trecut și complex față de

Rusia și de a-și croi singură destinul european. Una dintre condițiile primare este înlocuirea Rusiei din planurile energetice și racordarea rapidă la sistemele energetice ale UE. Doar prin această mișcare se va diminua o bună parte a influenței ruse la Chișinău. Nu de puține ori Republica

Moldova a asistat perplexă în fața șantajului energetic rusesc al Federației Ruse care a frânat inițiativele politice europene ale Chișinăului.

Realitățile geopolitice în regiune sunt altele în prezent. Republica Moldova este mai aproape ca oricând

► de UE. România ajută economic și politic mai mult ca oricând, iar Ucraina asigură securitatea militară. Interesul politic și militar al Occidentului față de Republica Moldova, în contextul invaziei ruse în Ucraina, este cu totul altul. La Chișinău există o putere pro-europeană cu multă deschidere în afara țării, dar și cu voință politică de a schimba lucrurile pe intern. Proiectele energetice anterioare, în sfârșit, pot fi și valorificate ca surse alternative de aprovizionare, transport și furnizare de gaze. Toate aceste realități sunt complementare și asigură Republicii Moldova oportunitatea unică de a se

desprinde din spațiul post-sovietic și de a păși pe o nouă cale și spațiu civilizațional și de prosperitate.

Drumul nu va fi ușor. Există premisele ca Rusia să poată în continuare să facă probleme mari Republicii Moldova și, in extenso, vecinilor săi, prin stoparea furnizării de gaze în Transnistria. Regiunea secesionistă continuă să fie un „călcâi al lui Ahile” pentru care Republica Moldova nu are soluții rapide. Cel mai probabil, va fi nevoie de ajutorul nu doar politic, dar și economic masiv din partea Occidentului în cazul în care pe masă va exista un scenariu al reintegrării celor

două maluri ale Nistrului. Rusia nu va renunța de bună voie la pârgurile sale de influență în Republica Moldova, astfel că este nevoie de măsuri concertate pe intern de diminuare a acestor instrumente. Dar și de sprijin politic din afară pentru ca Republica Moldova să poată atinge acele obiective îndrăznețe pe care și le-a propus în drumul său spre integrarea europeană. Însă este imperativ ca acest drum european al Republicii Moldova să treacă și prin gazoducte sau linii transfrontaliere de înaltă tensiune cât mai repede posibil!

Mădălin Necșuțu

Atunci când vom avea trei conexiuni energetice cu România, vom avea un cu totul alt nivel de securitate

Ministrul Energiei, Victor Parlicov, a vorbit într-un interviu acordat buletinului de politică externă al FES/APE despre care sunt planurile Republicii Moldova de a-și întări securitatea energetică. Am discutat cu ministrul Parlicov despre cum Chișinăul nu mai este dependent de gazul rusesc și a reușit să implementeze Pachetul Energetic III și anume liberalizarea piețelor. Despre planurile Ministerului Energiei de a racorda Republica Moldova la piața de gaze și energie electrică a UE via România, aflați în interviul integral cu oficialul de la Chișinău:

■ Ce înseamnă pentru asigurarea securității energetice a Republicii Moldova intrarea pe piață a companiei Transgaz din România și cum va impacta acest lucru peisajul energiei din Republica Moldova?

■ În primul rând, trebuie să notăm că Transgazul românesc era deja prezent pe piața moldovenească. Vestmoldotransgaz, care este companie-fică a Transgaz, este deja licențiată pentru că operează interconectorul Iași- Ungheni-Chișinău.

Acesta a fost principalul motiv pentru care a fost selectat Vestmoldotransgaz ca opțiune de bază pentru a prelua această activitate de transport de gaze pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Chiar dacă ne-am fi imaginat că invităm pe altcineva, oricum acea companie ar avea cu mult mai mult de studiat, cu mult mai mult timp de investit pentru a înțelege cum se operează acest sistem.

■ Așadar era o companie care avea ceva experiență aici pe piață din Republica Moldova și asta a fost motivul principal pentru care ați optat pentru Vestmoldotransgaz?

■ Da, așa este. Dincolo de faptul că avem o relație specială, prietenească cu România, existau factori obiectivi care făceau Transgaz din România să fie mult mai competitiv. Prezența sa pe piață făcea

Transgaz o companie mult mai bine plasată pentru a prelua această activitate. Acum ce se va întâmpla sau ce se va schimba? În esență, acum putem fi cu mult mai siguri că odată cu operarea sistemului de transport de către un operator independent nu vor exista obstacole, nu vor fi create artificial dificultăți pentru intrarea pe piață a altor furnizori. Pentru că logica, în general, la implementarea Pachetului Energetic III din Acordul de Asociere UE-Republica era exact aceasta. Să nu uităm că Moldovatrangaz este companie-fiică a Moldovagaz, iar Moldovagaz, la rândul său este controlată prin intermediul pachetului majoritar de acțiuni de către Gazprom, mai precis două treimi din acțiuni.

Așadar, exista riscul, chiar dacă nu era întotdeauna evident sau nu se materializa întotdeauna, ca această afinitate între furnizorul Gazprom, Moldovagaz și controlul acesteia asupra Moldovatrangaz să obstrucționeze pe piață intrarea altor furnizori.

■ Dar putem afirma acum că s-a spart, astfel, monopolul Gazprom?

■ Separarea pe care ne-am asumat-o în cadrul Pachetului Energetic III se referea exact la asta. Dacă vorbim de monopolul Gazpromului, am putea spune că noi am renunțat la achiziția gazelor de la Gazprom pe malul drept înainte de a face această separare. Mai precis, deja de facto Gazprom-ul nu mai era furnizor. Am făcut această separare în septembrie, iar Gazprom nu mai era de departe furnizorul principal pe malul drept controlat de autoritățile constituționale.

Totodată, s-a redus semnificativ riscul ca compania de transport să obstrucționeze intrarea pe piață a altora, iar acest lucru va duce la faptul că în Republica Moldova vom avea tot mai mulți furnizori. Vom avea tot mai multe opțiuni pentru consumatori.

Treptat intrăm într-o eră nouă în care selectarea furnizorului, alegerea unui furnizor, negocierea unui preț cu furnizorul devine normalitate. Acest lucru nu exista până acum șase-douăsprezece luni. Chiar

dacă piața era liberalizată *de iure* de prin 2016, *de facto* puțină lume a știut și a beneficiat de această liberalizare de iure.

Acum intrăm într-o normalitate și eu cred că gradul de liberalizare a pieței o să crească treptat și vom avea tot mai mulți consumatori care au prețuri negociate la gaze sau agreeate de comun acord cu furnizorul. Și tot mai mulți vor pleca treptat din piața reglementată.

■ Am putea să ne așteptăm și la prețuri mai mici, poate în facturi pentru cetățeni ca beneficiari finali ai acestor politici?

■ Consumatorii vor avea opțiuni mai multe. Asta nu înseamnă că primii care vor beneficia de aceste opțiuni vor fi consumatorii casnici.

Totuși, furnizorii de piață liberă în primul rând se orientează și caută consumuri mai mari, mai stabile în perioada anului etc. Dar cu asta se începe. Într-un final vom ajunge acolo unde a ajuns toată lumea și anume la liberalizare, inclusiv și a pieței vânzărilor cu amănuntul, unde doi vecini vor avea doi furnizori de gaze diferiți, cu prețuri diferite, în condiții negociate diferit.

■ Și din această concurență poate veni beneficia consumatorul final?

■ Întotdeauna este așa. Noi când eram prinși într-un singur contract cu Gazprom aveam o singură formulă, o singură opțiune, un singur preț. Acum, având mai multe opțiuni, se poate negocia. Nu este un secret că Federația Rusă utiliza Gazprom-ul inclusiv pentru a impune condiții politice.

■ Domnule Ministru, se apropie sezonul rece, cum s-a pregătit Republica Moldova pentru acesta, ce stocuri există și ce strategii aveți în general să abordați această iarnă?

■ Strategia noastră pe parcursul acestui an a rezultat din faptul că am trecut de o iarnă foarte cumplită. Nu din punct de vedere a securității, ci cumplită din punct de vedere a costurilor. Cetățenii, economia, mediul economic - toți au avut de suferit, toți și-au

deschis foarte mult buzunarele ca să facă față costurilor din aceste facturi. Acest lucru trebuie să-l conștientizăm și trebuie să înțelegem că lumea are anumite așteptări. Atunci când privește la iarna care vine, cetățeanul se uită cu o mare doză de îngrijorare ce va fi în acest an. În acest sens, eu am noutăți bune, deoarece cu certitudine va fi mai ușor.

În primul rând, conjunctura de piețele internaționale a făcut așa încât prețurile să scadă. Noi am reușit să achiziționăm gazele la prețuri bune. Noi mai aveam stocuri de anul trecut, care erau mai scumpe. Dar împreună stocurile noi, plus ceea ce urmează să mai cumpărăm, și așteptăm momente bune pentru a procura, noi suntem convinși că mai putem prinde acum nivelul stocurilor în Europa. Acestea sunt în prezent la un nivel-record de peste peste 93%.

Așadar, consumul încă nu s-a pornit, respectiv noi mizăm pe faptul că putem achiziționa acum gazele pe următoarea perioadă la prețuri relativ bune. Cu aceste prețuri vrem să mai amortizăm costul stocurilor. După ce vom avea o claritate despre care este prețul stocurilor cu care intrăm în această iarnă, OPCOM va scrie un demers către Moldovagaz, va informa cu cât este gata să vândă acest gaz în următoarea perioadă rece a anului și eu cred că Moldovagaz se va adresa la reglementator (ANRE - n.r.) pentru revizuirea prețurilor. Eu sunt absolut sigur că noi vom avea prețuri mai bune ca anul trecut.

Acum cu compensațiile pentru cetățeni la facturi, urmează să vedem. Pentru că sigur că nu poți păstra același nivel de compensație atunci când prețurile scad. Dar cu certitudine nimeni nu va plăti mai mult decât a plătit anul trecut, toată lumea va plăti mai puțin.

Avem totuși și un risc în ceea ce privește energie electrică, pentru că dacă nu reușim să avem un contract cu cei din stânga Nistrului, va trebui să substituim această energie procurând-o din afară, din România.

Chiar astăzi am avut o discuție pe acest subiect, iar aceste prețuri ar fi semnificativ mai ridicate. Acum facem niște modelări să înțelegem aproximativ încotro s-ar duce prețurile dacă nu reușim o înțelegere cu Centrala Termoelectrică Moldovenească - Moldgres.

Dacă ajungem în acest scenariu pe care nu ni-l dorim, va trebui ca o parte din banii care sunt pentru compensații pentru gaze să-i redirecționăm la compensații pentru energie electrică. Să ajungem însă pe 1 octombrie, iar atunci va fi mai clar ce facem mai departe. Dar intenția este să avem un contract cu cei din stânga Nistrului. Să avem timp și noi și ei să ne concentrăm pe chestiuni mai importante decât ca în fiecare lună sau fiecare săptămână să discutăm și negociem noile prețuri și condiții contractuale.

■ Domnule ministru, există motive să ne facem griji că Gazprom nu ar mai putea livra gaze în regiunea separatistă tranzitate în această iarnă? La un moment dat s-a vorbit chiar și despre acordul de tranzit al gazelor rusești prin Ucraina, contract care știm că va expira anul viitor. Cum stăm la acest capitol?

■ Deocamdată, nu avem temei sau nu avem semnale că Gazprom ar intenționa să sisteze livrarea gazelor inclusiv pe malul stâng al Nistrului.

În acest moment, Gazprom mai livrează gaze doar pentru malul stâng. Sigur, noi ne pregătim și pentru un astfel de scenariu, dar nu ni-l dorim. Pornim de la premisa că Gazprom va continua să livreze gaze cel puțin până la expirarea contractului de tranzit prin Ucraina.

Am spus-o cu mai multe ocazii - această construcție în care Gazprom livrează gaz de facto gratuit în stânga Nistrului, nu este una viabilă pe termen lung.

Dar în acest moment este o soluție de compromis, singura care le convine și celor de la Moscova, și celor din Chișinău, și celor din Tiraspol, dar și Kiev.

■ Domnul ministru, apropo de Gazprom, vreau să vă întreb dacă ați primit vreun feedback din partea lor după ce ați propus Moscovei, mai precis Gazpromului, circa 8 milioane de dolari și nu 709 milioane, cât au cerut ei. Aveți vreun semnal de la Moscova?

■ Raportul de audit este foarte mare. Noi am anunțat și au făcut public acest document. Toată lumea are posibilitatea să-l citească, toată lumea are posibilitatea să facă cunoștință direct cu concluziile auditorilor.

Doă companii independente au lucrat la acest raport. Noi considerăm că și Guvernul Republicii Moldova, atunci când a contractat acest audit, a urmărit anume să înțelegem nu neapărat din punct de vedere contabil cât este înregistrată această datorie, ci care este natura acestei datorii.

Am vrut să înțelegem de unde s-a format ea, și cât din această datorie, și de ce ar trebui să punem pe seama consumatorilor și plătitorilor de taxe din Republica Moldova.

După ce s-a făcut acest exercițiu, noi considerăm că nu există temei pentru a împovăra consumatorii și plătitorii de taxe din Republica Moldova. De aceea, am venit cu o propunere către Gazprom bazată pe estimările și calculele făcute în bază cifrelor prezentate de Moldovagaz.

Sigur că există un spațiu și pentru discuții și negocieri. Noi am transmis acest material la Moscova și așteptăm răspunsul lor. Nu am primit nimic oficial. Vom solicita ca acest raport să fie audiat și examinat în ședința Consiliului de Observatori pentru că asta prevede și protocolul semnat în octombrie 2021.

Eu cred că noi am făcut pasul nostru. În relația cu Gazprom, acesta era singurul lucru care era un fel de încălcare a prevederilor contractuale din partea noastră. Noi ne-am asumat să facem acest exercițiu și să facem această propunere către Gazprom până în mai 2022, și n-am reușit decât acum. Dar am făcut-o.

Așadar, noi ne-am ținut de cuvânt, am finalizat-o, chiar dacă cu întârziere. Noi avem bună credință. Mai departe, depinde de Gazprom și anume ce vor să facă ei mai departe cu asta. Există spațiu de discuții, dar dacă nu se va ajunge la un consens, considerăm că pozițiile noastre juridice pe marginea acestui audit sunt foarte puternice.

Noi nu am propus degeaba un asemenea mod de soluționare a datoriilor, pentru că noi chiar credem că el este corect. Așteptăm răspunsul celor de la Gazprom și vom reacționa în consecință. Deocamdată, nu am primit ceva oficial.

■ Ați fost recent în România, v-aș ruga să ne punctați principalele concluzii ale vizitei Dvs. și ce s-au obținut în urma ei?

■ În primul rând, eu am fost la Simpozionul Român al Energiei - SIREN - care vizează mai mult sectorul energetic din România. Dar am ținut să fiu prezent acolo din două motive. Primul este că am luat-o ca pe o oportunitate să mai abordez niște subiecte în relațiile cu colegii din Ministerul Energiei din România. Și doi, pentru că noi chiar tindem, facem și ne mișcăm cu pași rapizi înspre o cuplare a sistemelor energetice și a piețelor energetice dintre Republica Moldova și România.

Vă amintesc doar că în privința interconexiunilor bilaterale, trebuie obligatoriu să finalizăm lucrul pe ele. Pot să vă spun că se lucrează intensiv. Dincolo de acestea, noi mai avem și piețe. În România există o piață, o piață lichidă - OPCOM-ul - care este o platformă pe care se cumpără și se vinde energie pe un anumit orar. Și există Republica Moldova care e o piață cumva mai distorsionată sau neorganizată.

În acest caz, în primul rând, trebuie să facem interconexiunile. Doi, trebuie să facem un operator de piață și nu întâmplător am invitat în Republica Moldova anume OPCOM, ca să creeze și să devină aici operatorul pieței de energie, inclusiv pentru ca ulterior să fie mult mai simplu să facem cuplarea

piețelor cu o piață românească după ce sunt gata și interconexiunile. Și eu cred că asta va fi, după ce finalizăm și interconexiunile. Republica Moldova va fi atât de bine interconectată și cu România și cu Ucraina, ca am putea servi ca platformă, inclusiv pentru schimburile de energie între România și Ucraina.

Prin Republica Moldova sunt absolut sigur că vor trece în viitor fluxuri majore de energie dinspre România, în Ucraina și în invers. Acesta va fi probabil cel mai deschis sistem energetic pe continent.

■ **Cum stăm la capitolul de racordare pe liniile de energie cu România? Așteptăm finalizarea lucrărilor la linia Vulcănești-Chișinău pentru a nu mai fi dependenți de butonul care trece pe la Moldgres în regiunea transnistreană, dar știm că mai sunt și alte linii pe care le aveți în plan pentru a fi construite cu România?**

■ Volumul investițiilor în sectorul energetic în Republica Moldova sau viteza cu care se investește în Republica Moldova în ultimii ani este incomparabilă cu volumul și investițiile care se făceau în urmă cu 30 de ani.

Noi acum ajungem la capătul perioadei de viață a unei bune părți din echipamentul din sectorul energetic. Generatoarele de la principalele surse de generare a căldurii sunt vechi în municipiul Chișinău. Suntem acum într-un moment de restart pe generare de energie, restart pe interconexiuni etc. Interconexiunea cu România este în prezent Isaccea (România) – Vulcănești (Republica Moldova), dar pentru a valorifica din plin potențialul acestei interconexiuni, trebuie să unim Vulcănești cu principalul centru de consum, respectiv Chișinău.

Acesta este proiectul cel mai avansat. Deja se livrează echipamentele necesare și încep să vină în Republica Moldova și acum sper că în acest an să pornim primele testări de fundații pentru piloni ca anul viitor să vedem primii piloni instalați. Vrem ca până la finele lui 2025 să finalizăm construcția acestei linii.

Pe lângă aceasta mai sunt două linii pe agenda bilaterală cu România. Una este Bălți-Suceava. În Republica Moldova suntem ceva mai avansați decât pe partea română. Noi nu doar am făcut proiectul de fezabilitate, ci am identificat și finanțarea din banii pe care nu îi vom mai investi, pentru că nu are rost, în stația back-to-back de la Vulcănești. O parte din acești bani s-au realocat pentru linia Bălți-Suceava.

Așteptăm și din partea română să avem o claritate cu privire la finanțare, pentru că, în funcție de cine și cum finanțează, regulile de achiziții pot fi diferite. Intenția noastră este cumva să sincronizăm aceste procese pe ambele maluri ale Prutului. Ideal ar fi să putem construi tot proiectul cu același consorțiu. Nu știm dacă vom reuși, dar cel puțin echipele care vor construi pe o parte și pe cealaltă a Prutului să-și sincronizeze eforturile.

Pe partea moldovenească, estimările sunt pentru acest segment de circa 40 milioane de euro, inclusiv cheltuielile cu stațiile de transformare. În partea română, nu cunosc aceste detalii.

Am mai avea în plan un proiect de interconectare cu România și anume o conexiune care vine în centrul țării pe axa Iași-Strășeni sau Iași-Chișinău, dar acesta este cel mai „verde” proiect, în fază incipientă. Și acesta este un pic atipic, deoarece nu suntem în etapa în care bani pentru această linie s-au alocat deja, mai precis bani din grantul SUA de 300 de milioane de dolari. O parte din acești bani s-au bugetat pentru această linie. Soluția tehnică nu a fost identificată, iar noi suntem în identificarea geografiei celei mai optime pentru a face această conexiune.

Atunci când vom avea trei conexiuni energetice de acest gen cu România, vom avea un cu totul alt nivel de securitate și vom deveni cel mai deschis sistem energetic din Europa. Vom putea face schimburi de energie între România, Republica Moldova și Ucraina.

■ **Vreau să vă întreb și despre vizita la Kiev pe care ați făcut-o luna trecută cu premierul Dorin Recean. Pe partea de energie ce ați discutat și poate ce ați convenit cu omologii dumneavoastră din Ucraina?**

■ În primul rând, dacă în România ne-a interesat mai mult partea de dezvoltare, viitor, cooperare inclusiv pe domenii care durează ani de zile, cum ar fi domenii nucleare etc, în Ucraina am discutat mai mult subiecte care țin de urgență. Trebuie să înțelegem că în Ucraina este război, iar ei continuă să reziste. Ucraina este cea care de fapt a devenit un scut al Europei, inclusiv pentru Republica Moldova. Iar noi trebuie să-i fim recunoscători.

De ce? Deoarece ei sunt foarte vulnerabili la atacurile asupra infrastructurii critice, iar Federația Rusă a demonstrat anul trecut ce poate. Moscova a demonstrat că nu se oprește în fața atacurilor asupra infrastructurii civile energetice din Ucraina.

Cetățenii și conducerea Ucrainei se pregătesc evident de o iarnă complicată și atunci noi am discutat mai mult subiecte care țin de eventualele crize care ar putea apărea și despre cum ne putem ajuta reciproc pentru a depăși aceste crize.

Am discutat despre interconexiunea Ucrainei și Republicii Moldova cu ENTSO-E plus Moldova pentru că acum sunt fluxurile de import, sunt limitate la 1200 de megawați, iar noi vrem să le creștem până la 2000 megawați.

Am discutat despre creșterea capacității de pompare a gazului pe Coridorul Sudic – gazoductul Transbalcanic. Vrem ca dinspre Grecia și Bulgaria să poată fi pompat mai mult gaz în rezervoare de stocare din Ucraina pentru Europa Centrală în perioada de iarnă.

Așadar, am discutat elemente care țin mai mult de securitate și sunt mai urgente decât pregătirile obișnuite de iarnă.

■ **Vă mulțumim!**

Editorial

De ce conectivitatea energetică cu UE trebuie să fie „prioritatea zero”

În orice criză există și oportunități. Acesta este și cazul Republicii Moldova care reușește pentru prima oară în cei peste 30 de ani de la independență să spargă monopolul Gazpromului pe ceea ce înseamnă transport, distribuție și furnizare de gaze. Pe 19 septembrie, compania românească Transgaz va reprezenta o alternativă la serviciile furnizate până în prezent de Moldovagaz, de facto o subsidiară, a concernul rusesc gazifer.

Războiul din proximitatea Republicii Moldova a schimbat strategia, dar în același timp a forțat Chișinăul să ia niște decizii necesare pentru a-și asigura securitatea energetică. Aici trebuie menționată și viziunea Bucureștiului care s-a încăpățânat să facă gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău, realizat în condiții dificile și cu multe piedici din partea politicienilor proruși sau a acelor care nu voiau să deranjeze interesele monopoliste ale Gazpromului.

Gazoductul din România a pregătit intrarea de astăzi a Transgazului, companie transportatoare de gaz din România. Așadar, prin gazoductul menționat, la care se adaugă și aportul Transgaz, Republica Moldova va putea primi gaze din Uniunea Europeană via România.

Prin această mișcare, Republica Moldova poate pune în practică și prevederile Pachetului Energetic III, convenit cu Comunitatea Energetică Europeană încă din 2012. Iată după mai bine de un deceniu consumatorii finali din Republica Moldova pot avea mai multe opțiuni în ceea ce privește furnizorul de gaze cu care doresc să

aibă contract. Acest lucru, treptat, va duce și la scăderea prețurilor, acesta nemaifiind apanajul exclusiv al Moldovagaz.

Cumpărarea de pe bursele internaționale a gazelor cu prețuri chiar mai mici, la circa 400 de dolari, decât cele din contractul în vigoare cu Gazprom, a arătat încă o dată viabilitatea deciziei de a diversifica sursele de aprovizionare ale Republicii.

Șantaj și monopol rusesc

Mai mult decât partea economică în toată această poveste este libertatea de manevră politică pe care o rezolvă această mișcare. Nu este niciun secret pentru nimeni că Gazprom era doar o unealtă în mână Kremlinului pentru ca acesta să-și atingă obiectivele politice. Este pentru prima dată când autoritățile de la Chișinău nu mai

au mâinile legate la spate de către Kremlin. Șantajul politic aplicat prin pârghia livrărilor de gaze nu mai funcționează.

Mai mult, situația actuală arată și mai tare un adevăr știut, dar contrazis de unii, mai precis, că separatismul transnistrean și existența economică a acestei enclave proruse se țin numai pe gazul gratuit primit de la Gazprom prin subsidiara sa Moldovagaz. Fără acest stimulent din partea Moscovei, care livrează gaze în prezent exclusiv doar pentru malul stâng al Nistrului, această entitate separatistă s-ar sufoca rapid sub propria greutate.

Chișinăul este pregătit și de scenariul în care Putin va ordona tăierea gazelor în Transnistria la orice oră. Asta ar arăta cât de mult îi pasă Federației Ruse de cei circa 220.000 de cetățeni din Transnistria pașaportizați de către Moscova. Nimeni nu are nicio îndoială că Putin ar putea decupla butonul cu

gaz gratis pentru Transnistria doar pentru a creea o criză umanitară pentru Republica Moldova. Mai exact este vorba despre când s-ar putea produce acest lucru.

Pe datele actuale, acest robinet spre Transnistria ar putea fi închis chiar de Ucraina. Este foarte greu de crezut că în condițiile actuale Kievului va mai permite Gazpromului să mai participe la o licitație de tranzit al gazelor pe teritoriul său, implicit spre Republica Moldova și apoi Transnistria. Contractul expiră în 2024. Așadar, calendaristic vorbind, existența economică a Transnistriei mai poate funcționa doar pentru circa un an de zile, fiindu-i tăiat accesul la gazele gratis din Rusia.

De aici lucrurile s-ar putea complica pentru Republica Moldova, care nu ar mai putea lua energie ieftină din Transnistria și va fi nevoită să cumpere de pe piața liberă, la prețuri mai mari decât cele de „dumping” oferite în prezent de centrala de la Cuciurgan.

Provocarea imediată pe energie electrică

Dacă pe partea de gaze Republica Moldova și-a asigurat o stabilitate, provocarea în anii ce vor urma se leagă de aprovizionarea cu energie electrică. Autoritățile de la Chișinău au previzionat această criză și au invitat OPCOM-ul din România să își deschidă o filială la Chișinău prin care se va putea cumpăra energie electrică de pe piețele internaționale.

Tendința în viitorul apropiat este ca între România și Republica Moldova să existe o piață energetică integrată atât în cazul livrărilor de gaze, cât și de energie electrică. Totuși, aceste linii de energie electrică dinspre România, ignorate de zeci de ani de autoritățile de la Chișinău, nu pot fi

construite peste noapte. Acestea au fost omise și ignorate de politicienii de la Chișinău, care nu de puține ori au apărut în scheme de corupție cu liderii separatiști de la Tiraspol. La acestea s-au adăugat și influențele Moscovei care a avut drept scop ca malul drept să fie mereu dependent de malul stâng în planul energiei electrice.

Va fi nevoie de câțiva ani pentru a se ajunge la o interconectare și o putere suficientă pe partea cu România, iar de asta depinde și existența la Chișinău a unei puteri pro-europene, cu aceeași dorință de a face reforme și pe partea energiei în scopul de a betona securitatea energetică a Republicii Moldova printr-o conexiune puternică atât cu România, cât și cu Ucraina, în măsura în care se va putea acest lucru în contextul războiului. Unul dintre dezideratele actualului ministru al Energiei, Victor Parlicov, este ca România, Republica Moldova și Ucraina să devină un hub regional energetic în arhitectura energetică a Europei. Un proiect ambițios făcut în vremuri dificile, dar nu unul imposibil.

Verde, cuvântul de ordine pentru viitor

Nu în ultimul rând este nevoie de investiții în energia verde din surse regenerabile. Dacă în plan politic Republica Moldova și-a fixat un obiectiv ambițios de a adera la Uniunea Europeană, același lucru se întâmplă și în plan energetic.

Guvernul și-a propus ca până în 2030, energia verde să reprezintă 27% din consumul total de energie din Republica Moldova. Această circa o treime ar fi un deziderat realizabil în condițiile unor investiții pe măsură. Nu în ultimul rând, este foarte important ca Republica Moldova să se ralieze cumva proiectului din România,

care prevede spre 2028-2030 instalarea, în premieră, în Europa, a unor reactoare nucleare modulare (small modular reactors – SMR).

Tehnologia acestor mici centrale nucleare mobile a fost patentată deja în SUA și va fi implementată în România ca prim proiect-pilot. Acest lucru nu doar ar oferi un grad înalt de independență energetică României, dar ar putea deveni o sursă viabilă alternativă pentru ca și Republica Moldova să primească energie electrică la prețuri accesibile. Important este ca proiectul să devină unul comun România – Republica Moldova.

Continuitate politică

Dar acest lucru nu este posibil decât prin voință politică a unor forțe politice pro-europene care să dorească racordarea energetică a Republicii Moldova la Europa și poate și de o viteză în plus în acest sens din partea României ca liant spre UE. Așadar, este foarte important ca actuala putere pro-europeană să-și ducă la bun sfârșit mandatul legislativ actual până în vara lui 2025, dar și să-l câștige pe următorul pentru a continua aceste proiecte. În tot acest timp, forțele oligarhice, dar și Rusia, lucrează ca acest deziderat să nu se materializeze. Este un moment de cotitură majoră în istoria tânără a Republicii Moldova pentru a-și atinge obiectivele politice și de a se alătura familiei europene. Continuitatea este cuvânt cheie pe două cicluri legislative concomitente și continuare pe aceeași linie de voință politică. Ajutorul Occidentului va veni negreșit și în viitor, așa cum se întâmplă din plin și în prezent, iar Republica Moldova are toate șansele să devină cu adevărat, fără jumătați de măsură populiste, proria „poveste de succes”, nu doar una a Uniunii Europene.

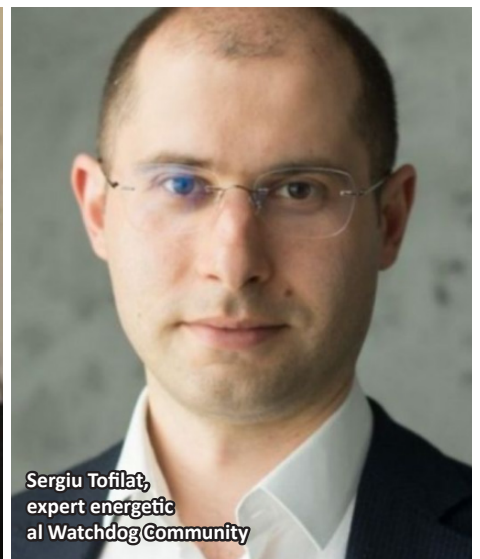
Republica Moldova a căpătat în sfârșit curaj să facă pașii pe care nu îndrăznea să-i facă în direcția intereselor rusești de la Chișinău

Eugenia Gusilov,
directora și fondatoarea think tank-ului
Romania Energy Center (ROEC) de la București

Otilia Nuțu,
analist de politici publice în energie
și infrastructură la Expert Forum

Sergiu Tofilat,
expert energetic
al Watchdog Community

Intrarea Transgaz pe piața din Republica Moldova și diversificarea furnizorilor de gaze a fost subiectul principal al unor interviuri realizate de buletinul de politică externă al FES/APE. Ne-am propus să aflăm de la trei experți în energetică din Republica Moldova și România ce înseamnă acest moment important pentru asigurarea securității energetice a Republicii Moldova și care sunt implicațiile de viitor ale acestei mișcări a autorităților de la Chișinău. Vă invităm să aflați toate aceste detalii de la experții noștri în rândurile ce urmează:

**Eugenia Gusilov,
directora și fondatoarea
think tank-ului Romania
Energy Center (ROEC)
de la București**

■ Cât de important este pentru Republica Moldova intrarea pe această piață a operatorului român de transport de gaze Transgaz?

■ Este important, deoarece se mai face un pas reciproc între România

și Republica Moldova. Astfel vom avea o adâncire a cooperării în plan energetic. În sfârșit, Transgaz începe să aibă un rol mai activ. Asta deși s-au făcut mulți pași, a fost construită și infrastructura necesară prin gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău, dar gazul nu a circulat prea mult în ultimii ani.

Au fost tot felul de probleme și întârzieri, în special privind cooperarea energetică care s-a

accelerat nesperat de mult în contextul crizei de anul trecut. Astfel, vedem aceste rezultate pozitive pe fondul războiului din regiune. Dar acest lucru i-a forțat pe toți să nu mai amâne diverse proiecte și să împingă înainte reformele.

■ Până în prezent, Moldovagaz a fost cea care a avut monopolul asupra furnizării și transportului de gaze. Se schimbă acum această situație?

■ Da, se schimbă acum. Dar la Chișinău a existat în trecut și o teamă de a implementa reforme, de a merge cu reformele până la capăt. Nu că nu ar fi înțeles Chișinăul sau factorii decizionali ce au de făcut. Dar le era frică să meargă atât de mult împotriva intereselor economice ale Federației Ruse din Republica Moldova.

Ori în contextul de anul trecut, atunci când s-a schimbat total paradigma în care trăim - geopolitic și din toate punctele de vedere - Republica Moldova a căpătat în sfârșit curaj să facă în sfârșit pașii pe care nu îndrăznește să-i facă în direcția intereselor rusești de la Chișinău.

■ **În acest context, pârgia de influență a Rusiei s-a diminuat în favoarea UE, odată cu această mișcare? Știm cu toții că pârgia energetică a fost mereu folosită de Moscova pentru a câștiga avantaje politice.**

■ Eu aș spune că ea a slăbit, nu a dispărut. Atât timp cât centrala de la Cuciurgan din stânga Nistrului va mai consuma gaz rusesc pentru a produce electricitate în proporție de 70% pentru Republica Moldova, Chișinăul rămâne extrem de vulnerabil.

Dar, totuși, influența Rusiei a slăbit. Iar dacă Republica Moldova continuă pe drumul acesta, și va fi sprijinită la maxim de toți partenerii occidentali – România și alte instituții europene –, atunci lucrurile se vor schimba.

Președinta Maia Sandu este primul lider de la Chișinău care are o relație atât de bună cu statele europene și cu Occidentul în general. Ea este într-o poziție unică care îi permite să împingă înainte lucruri pe care predecesorii săi le-ar fi luat mult mai mult timp și efort.

Există o aliniere politică și geostrategică favorabilă acestor reforme. Ele pot fi împinse și pot prinde viteză într-un final. Dar și să vedem rezultate palpabile în următorii ani.

■ **Va rămâne Moldovatrangaz doar un operator de gaze pentru regiunea transnistreană? Știm că Republica**

Moldova nu mai cumpără gaze de la Gazprom pentru malul drept și toată cantitatea de gaze din Rusia merge în Transnistria.

■ Dar, s-ar putea să vedem această limitare la regiunea transnistreană, dar asta nu înseamnă că Republica Moldova este cu sacii în căruță. Adică toate problemele s-ar rezolva pe malul drept și lucrurile intră în linie dreaptă de acum încolo. Nu, sunt pașii care trebuiau făcuți de mult în direcția corectă, dar aceștia trebuie urmați de mulți pași. Este o primă etapă necesară, dar nu singura. Nu te poți culca pe o ureche după acest episod, ci măsuri în acest sens trebuie să continue.

■ **Ministrul Energiei, Victor Parlicov, zboară în Grecia cel mai probabil pentru a aranja lucrurile pe ceea ce înseamnă aprovizionarea în sistem revers pe gazoductul Transbalcanic. Ar fi și aceasta o contribuție pentru asigurarea securității energetice pentru Chișinău?**

■ Eu cred că în sfârșit avem toate condiții ca acest lucru să se întâmple. Dificultatea acestui proces este dată tocmai de faptul că există o presiune bilaterală – Moldova și țara care îi vinde gaz, indiferent de unde vine gazul. Este o chestiune de tranzit care implică două-trei sau mai multe țări până ca gazul să ajungă în Republica Moldova. Fie că vine acest gaz din Azerbaidjan, fie că vine printr-un terminal de gaze naturale lichefiate, și apoi regazificat și trimis pe conductă prin Grecia, Bulgaria, România și ajunge în Republica Moldova. Sau poate fi depozitat parțial în depozitele din Ucraina.

Pentru că ce am văzut în iarna anului trecut și anume că în plin conflict, cu infrastructura energetică bombardată aproape zilnic, depozitele subterane de gaz au putut să asigure siguranța stocării de gaze acolo.

Anul trecut a fost un an de foc pentru capacitatea Ucrainei de a stoca gaze în subteran în partea vestică a țării pentru partenerii occidentali. Kievul a arătat că poate face acest lucru, chiar dacă are în desfășurare un război pe teritoriul său.

Anul trecut a fost cel mai intens an în ceea ce privește evenimentele din zona de energie, mai ales în Europa, cu anumite concluzii și rezultate. În baza acestora putem face astfel pașii următori.

■ **Dacă admitem scenariul că României nu-i va trebui în acest sezon rece acel miliard de metri cubi de gaze pe care îl contractează anual din Azerbaidjan, ar putea fi el folosit pentru a fi redirecționat pentru Moldova, dacă nu-i va fi necesar României?**

■ S-ar putea realiza acest lucru și teoretic și practic, dacă România va dori acest lucru. Totul ține de voința politică de la București. Din punct de vedere tehnic, avem tot ce ne trebuie pentru acest lucru.

Trebuie să vedem dacă România nu va avea ea însăși nevoie de această cantitate de gaze din Azerbaidjan. Anul trecut și în România a scăzut consumul de gaz, iar dacă se va păstra în continuare acest trend de consum diminuat, într-adevăr acest volum poate fi redirecționat către nevoile Republicii Moldova. Aceasta poate fi o variantă de utilizare a acestui volum de gaz provenit din Azerbaidjan.

Otilia Nuțu,
analist de politici publice
în energie și infrastructură
la Expert Forum

■ **Cum influențează intrarea Trangaz pe piața din Republica Moldova și ce beneficii ar putea aduce acest lucru?**

■ Haideți să vedem mai întâi de ce există această cerință pe „unbundling” (separarea totală a proprietății între companiile care produc energie electrică și cele de transmisie –n.r.). Sunt directive europene atât pe energie electrică, cât și pe gaze. Ideea este că cine controlează rețeaua ar putea să aibă o influență asupra cui poate să bage și să scoată gaze din ea. Acest lucru ar putea influența piața pe partea de producători, rețeaua de transport, dar și pe partea de furnizori/distribuție.

Acesta este motivul pentru care trebuie să fie separate complet interesele celui care gestionează rețeaua de interesele unui producător sau furnizor. Deoarece ar putea să favorizeze accesul acelui furnizor în piață blocându-i pe ceilalți, respectiv concurenței lui. Acesta este motivul pentru care trebuie să existe o separare între Gazprom, ca furnizor de gaze și Gazprom, ca operator de transport.

Unbundling-ul acesta se putea face în mai multe feluri, conform cu directivele europene. În Republica Moldova s-a oferit operarea, cu toate drepturile aferente de a controla ce intră și ce iese din rețea, unui operator care să fie independent de interesele producătorilor sau furnizorilor care intră în piață.

■ Dacă ne gândim la nivel mai mare, a fost diminuată influența Rusiei la Chișinău prin această pârghie energetică pe care o deținea complet?

■ Da, evident că da. Acesta era și riscul, ca [Gazprom] să găsească un pretext tehnic, pe care nu îl înțelege nimeni altcineva, și apoi să spui că nu putem lua gaze din România, deoarece aici avem o problemă pe rețea. Prin

această mișcare cu Transgaz, acest scenariu este eliminat.

Dar marea victorie este ceea ce s-a întâmplat în ultimii doi ani de zile. Faptul că s-a finalizat interconectarea prin gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău și acum gazul poate să circule pe conductă în măsura unor cantități care chiar să conteze. Cred că dacă acești pași nu ar fi fost făcuți anterior, nu discutăm astăzi de intrarea Transgaz ca operator în Republica Moldova. Și nici nu ar fi avut sens. Problema anterioară construcției acestui gazoduct era că Republica Moldova nu avea de unde să facă rost de gaz de altundeva.

Acum mai rămâne o chestiune care trebuie rezolvată pe partea României și anume ca România să poată asigura transportul de gaz pe coridorul Transbalcanic. Adică „reverse flow-ul” pe la Isaccea. Acesta este ultimul lucru care trebuie făcut pentru a fi cu adevărat liniștiți.

Mi se pare un lucru foarte bun și faptul că s-a realizat unbundling-ul cu Transgaz pentru că este încă o legătură în plus cu UE. Este bine să existe în Republica Moldova cât mai multe companii din UE pentru a rămâne interesul european cât mai mult și mai puternic în această regiune.

Sergiu Tofilat,
expert energetic
al Watchdog Community

■ Ce implicații comportă intrarea Transgaz pe piața din Republica Moldova ca operator? Va diminua acest lucru din influența Gazprom la Chișinău?

■ Cu siguranță acest lucru va diminua influența Gazpromului, deoarece Gazprom prin filiala sa din Republica Moldova, unde deține cota majoritară

de acțiune la Moldovagaz, nu va mai putea obstrucționa concurența.

Scopul este ca infrastructura de gaze să fie disponibilă pentru orice furnizor de gaz care vrea să intre pe piața moldovenească. Pentru acest lucru, era necesară modificarea legislației, modificarea pachetului energetic III în partea ce ține de separarea activităților operatorilor și transportatorilor de gaze.

Nu s-a dorit să se meargă pe modelul independent de transport ITO și am mers pe operator independent de sistem ISO, cel care a fost desemnat de către stat [Transgaz -n.r.].

După această mișcare, putem afirma cu siguranță că România joacă acum un rol important în asigurarea securității energetice a Republicii Moldova. Noi avem stocare de gaze, achiziții de gaze din România. Practica aceasta ne ajută să scăpăm de gazele rusești.

■ Ce se va întâmpla cu regiunea transnistreană în scenariul acesta? Care ar fi previziunile?

■ Există un risc. Putin ar putea deconecta gazul, ca să facă probleme Republicii Moldova. Dar el nu va face în acest caz decât să pedepsească cetățenii de pe malul stâng al Nistrului. Dar totuși cred că probabilitatea unui astfel de scenariu este mică. Cu toate acestea, noi trebuie să ne pregătim și de acest lucru pentru că, dacă nu o va face Putin în această iarnă, atunci iarna următoare expiră contractul de transport de gaze prin Ucraina. Vrem sau nu vrem, trebuie să ne pregătim de reintegrarea celor două maluri ale Nistrului.

După ce expiră contractul, este puțin probabil ca Gazprom să poată tranzita

gaz prin Ucraina. Chiar dacă vor fi licitații pe transportul gazelor prin Ucraina, este foarte posibil să nu permită accesul Gazprom.

■ **Este posibilă o investiție a Republicii Moldova la centrala nucleară de la Cernavodă din România pentru energie, tocmai pentru ca Republica Moldova să nu mai fie dependentă într-o mare proporție de centrală termo-electrică de la Cuciurgan din regiunea transnistreană?**

■ O astfel de investiție este posibilă, dar asta nu înseamnă că poți lua o parte din energia produsă acolo și să o importi în Republica Moldova. Deoarece, după regulile pieții, cel care produce energie o pune apoi la vânzare pe bursa OPCOM din România. Tot ce se poate obține sunt dividende din profitul centralei de la Cernavodă în marja cotei pe care ar deține-o Republica Moldova acolo.

■ **OPCOM, operatorul bursei de energie din România, a fost invitat de Guvernul de la Chișinău, să preia bursa locală. Ce ar însemna acest lucru?**

■ Republica Moldova are obligația până la finele anului să desemneze operatorul pieței de energie electrică. Cel mai recomandat în acest sens este OPCOM, companie care ar circa 20 de ani experiență în România pe acest segment și are expertiza necesară.

Cred că este o soluție bună, deoarece este greu să crezi ceva de la zero, iar asta necesită timp și s-ar merita. Apoi trebuie să ne gândim cumva și la cuplarea piețelor, deoarece vom avea în câțiva ani linia de conectare cu România – Chișinău-Vulcănești-Isaccea și Bălți-Suceava. Va fi o piață comună. În acest caz, este mai bine să ai

OPCOM-ul de partea ta care să poată face cuplarea pieței.

■ **Dacă ne gândim la Transgaz pe partea de gaze și OPCOM pe partea de energie electrică, ar însemna asta o sudare a relațiilor bilaterale pe zona de energie și evident la fortificarea securității energetice a Republicii Moldova?**

■ Da, este adevărat. Trebuie să ținem cont că în România, în anumite perioade există deficit de energie. România este și ea țară importatoare de energie, dar oricum deficitul este acoperit de țările vecine. Ar putea fi o variantă legată de repornirea centralelor pe cărbune din România pentru a asigura și Republica Moldova, dar important este cât va costa această energie.

■ **Ce pe puteți spune despre auditul financiar privind datoria Republicii Moldova către Gazprom?**

■ Soldul datoriei de 8,6 milioane de dolari menționat de autoritățile din Republicii Moldova privind datoria Chișinău către Gazprom este un rezultat preliminar. Mai sunt acolo anumite elemente ale datoriei care trebuie elucidate.

Nu exclud că, ulterior, Gazpromul ar putea rămâne dator. Este de așteptat ca Gazpromul să nu fie de acord cu rezultatele acestui audit. Aici trebuie să vedem ce rezultat vrea să obțină Republica Moldova. În sensul că da, există acest raport de audit, dar ce facem mai departe cu el. Eu văd ca o continuare a acestui raport, apărarea drepturilor Republicii Moldova în instanța de judecată.

Nu în baza contractului Gazprom-Moldovagaz, deoarece acolo este

menționat un eventual arbitraj la Moscova – și ne dăm cu toții seama care sunt șansele de câștig în acest caz – dar o pretenție a unui acționar minoritar, respectiv Guvernul Republicii Moldova, contra acționarului majoritar, respectiv Gazprom, despre modul cum a fost administrată întreprinderea.

Aici vor fi întrebări la Procuratură, CNA și instanțele noastre de judecată, pentru a fi investigate fraudele și altă parte a pretenției este cum au fost folosiții banii consumatorilor de pe malul drept, inclusiv banii alocați de Guvern, cum Gazprom a folosit acei bani și de ce din banii malului drept s-a achitat datoria malului stâng (datoria istorică a Tiraspolului către Gazprom -n.r.).

Eu văd ca rezultat final două aspecte: primul este legat de cuantumul total al datoriei care probabil se va reduce din partea managementului defectuos la Moldovagaz și al doilea aspect ține de datoria totală care se împarte între malul drept și stâng. Până la audit am avut o situație care spunea că Republica Moldova ar fi datoare cu 709 milioane de dolari, dar după audit cred că datoria malului drept va fi zero și va crește datoria malului stâng.

Dacă ai, de exemplu, 8 miliarde de dolari datorie dintre care 7,3 miliarde de dolari sunt datoria Transnistriei, iar 700 de milioane - a Moldovei, după audit s-ar putea obține ca toți cei 8 miliarde de dolari să fie datoria Transnistriei către Gazprom. Dar va fi mult de lucru în acest sens pe viitor.

■ **Vă mulțumim!**

SECURITY & DEFENCE DIGEST

Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare

Gazprom pierde monopolul în Republica Moldova: efecte asupra securității energetice a țării

Concernul Rus Gazprom și-a exprimat „categoric dezacordul” cu privire la interpretarea de către Republica Moldova a datoriei sale pentru gazele rusești. La 6 septembrie, ministrul Energiei, Victor Parlicov, prezentând rezultatele auditului internațional privind datoria istorică a Republicii Moldova pentru gazele naturale rusești, a constatat că mărimea reală a datoriei este de 8,6 milioane de dolari, și nu de 709 de milioane de dolari, ceea ce afirmă „Moldovagaz” și „Gazprom”.

Conform mesajului emis de „Gazprom”, se menționează faptul că „Raportul auditorului nu a fost aprobat de Consiliul de Supraveghere „Moldovagaz”, așa cum era prevăzut de acordurile încheiate între „Gazprom” și Guvernul Republicii Moldova”, adică auditorul și condițiile licitației pentru achiziționarea serviciilor sale au fost stabilite unilateral de partea moldovenească fără acordul celor două contere. „Gazprom” a declarat că intenționează să continue să își apere drepturile în toate modurile posibile.

Această atitudine este determinată de faptul că „Gazprom” își pierde monopolul. Mai precis, Moscova pierde din instrumente de manipulare a Chișinăului, plus Republica Moldova își adâncește conexiunile cu piața

energetică europeană prin aprobarea la 13 septembrie 2023 a contractului de transmitere în locațiune către SRL „Vestmoldtransgaz”, subsidiara „Transgaz” România, a rețelelor de transport al gazelor naturale, gestionate până în prezent de către SRL „Moldovatransgaz”, subsidiara S.A. „Moldovagaz.”

Guvernul Republicii Moldova a declarat că raportul auditului internațional susține afirmațiile sale potrivit cărora compania „Gazprom”, controlată de statul rus, și-a folosit monopolul aprovizionării cu gaze naturale a Republicii Moldova pentru a submina guvernul pro-occidental și pentru a promova obiectivele politice și financiare ale Kremlinului în regiune. Gigantul rus al gazelor „Gazprom” este de zeci de ani singurul furnizor de gaze naturale

al Moldovei, abuzând de poziția sa de monopol în țară și a permis ca datoriile pentru livrările de gaze „să se acumuleze fără a lua măsuri pentru a impune plata sau restructurarea...”, se mai arată în raport.

Astfel, Moldova s-a alăturat listei țărilor europene în care se presupune că „Gazprom” a încercat în secret să și creeze influență asupra afacerilor și politicianilor, folosind aprovizionarea cu gaze ca pârghie pentru a împinge interesele de pe agenda Kremlinului. Dincolo de monopol ca interes de putere nu putem neglija și protecția poziției de monopol cu sprijinul „Moldovagaz” pentru interes economic exagerat și profit inechitabil.

Deși Republica Moldova nu are resurse energetice proprii, depinzând de importuri, în ceea ce privește securitatea energetică, s-au făcut pași semnificativi în ultimul an și jumătate pentru diversificarea aprovizionării cu gaze naturale și energie electrică. Începând cu decembrie 2022, Moldova a oprit aproape în întregime achiziționarea

de gaze de la Gazprom rusesc, cu excepția regiunii separatiste transnistrene care nu și-a plătit consumul de gaze de ani de zile. „Moldovagaz” a achiziționat cantități ne semnificative (~2 milioane mcm) de la „Gazprom” în martie 2023 pentru a evita plata oricăror penalități conform prevederii contractului „take or pay”.

Ca urmare a provocărilor legate de securitatea energetică, în februarie 2023, a fost înființat Ministerul Energiei sub noua structură guvernamentală, iar țintele naționale privind securitatea energetică vor fi stabilite în Planul Național integrat privind Energia și Clima, dar vor fie integrate și în alte documente strategice care sunt în curs de elaborare.

În acest cadru, faptul că Consiliul de Administrație al Agenției Naționale pentru Reglementare în Energetică (ANRE) a aprobat contractul de transmitere în locațiune către SRL „Vestmoldtransgaz”, subsidiara „Transgaz” România, a generat mai multe discuții în spațiul public și o serie de articole în presa locală, el nu poate fi calificat drept un eveniment surpriză.

Liberalizarea pieței

Încă din 2009 Republica Moldova a aderat la Comunitatea Energetică Europeană și și-a asumat angajamentul de a transpune în legislația națională cadrul legal adoptat în UE cu privire la standardele și condițiile de operare a sectorului de energie electrică și gaze naturale. Este vorba de Pachetul II Legislativ Energetic adoptat de UE în 2007 și Pachetul III Legislativ Energetic adoptat în 2009.

Pachetul Energetic III, prevede explicit **separarea** activităților de **transport** de cele de **producere** și **furnizare**, astfel asigurând acces la serviciile de transport pentru orice companie care intenționează să intre pe piața internă de energie electrică sau gaze cu activități de producere sau furnizare. În această **trilemă producere-transport-furnizare**, punctul cel mai sensibil pentru buna funcționare a pieței locale de energie este transportarea. Transportul poate afecta semnificativ importul dar și modul de furnizare a surselor de energie către consumatori.

În octombrie 2011, Guvernul Republicii Moldova a semnat acordul pentru transpunerea Directivelor și Regulamentelor care formează Pachetul III Legislativ Energetic, în legislația națională, asumându-și angajamentul de a realiza acest lucru până în anul 2015. Ulterior, din diverse motive, acest termen a fost amânat de mai multe ori. Criza de securitate generată de războiul din Ucraina a determinat Chișinăul să accelereze procesul de transpunere a legislației și întreprinderea unor pași concreți privind implementarea angajamentelor asumate.

Fără îndoială că pașii întreprinși pentru implementarea Pachetului Energetic III oferă mai multe avantaje pentru piața energetică a Republicii Moldova, însă în primul rând aceasta contribuie la consolidarea securității de furnizare a energiei electrice și a gazelor naturale. Acest lucru a devenit posibil grație modificărilor în legislație care permite ANRE să demareze din oficiu procedura de separare a serviciilor prestate de companiile care activează în domeniul transportului și furnizării gazelor naturale.

Transmiterea în locațiune a rețelelor de transport a gazelor naturale reprezintă un pas practic de separare a procesului de **transport și furnizare** a gazelor naturale între diferiți operatori, astfel, diminuându-se pârghiile de control pe care le deținea anterior compania Gazprom în Republica Moldova, prin intermediul „Moldovagaz” și „Moldovatransgaz”.

Pentru compania „Gazprom”, decizia Chișinăului de separare a serviciilor de transport de cele de furnizare a gazelor naturale nu a fost surprinzătoare și nici un act dramatic. Pe aceiași cale s-a mers și în cazul altor state europene, care până la etapa anului 2009 se aflau într-o situație similară cu cea a R. Moldova. Una din modalitățile admise de Directivele UE incluse în Pachetul Energetic III oferă opțiunea de a obliga compania care deține statutul de monopolist în domeniul transportului și furnizării gazelor, să transmită în locațiune rețelele de transport altui operator, pe o perioadă determinată, fără a pierde statutul de proprietar. Astfel chiar dacă în urma ajustării legislației naționale în conformitate cu cerințele Pachetului Energetic III, Moldovagaz a fost determinată de a transmite conductele de transportare a gazelor naturale din R. Moldova către o altă companie, proprietar rămâne „Moldovagaz”, compania-fică a Gazprom-ului. Drept urmare, nu este de așteptat ca să apară anumite impedimente din partea Moscovei.

Dejucarea intereselor Moscovei

Moscova se opunea anterior implementării Pachetului III energetic

de către Republica Moldova. În calitate de pârghie de influență servea negocierea și semnarea noului contract de livrare a gazelor naturale în Moldova. După expirarea vechiului acord în decembrie 2011, acesta era prelungit anual de Gazprom, ținând Chișinăul în incertitudine. Respectiv, Republica Moldova nu avea garanții privind livrarea gazelor, instrumentele de presiune din partea Moscovei asupra Chișinăului în ceea ce privește politicile sale de securitate națională fiind prelungite.

Anterior, în 2012 de exemplu, pentru a oferi o reducere de preț de 30% pentru gaze, Rusia a cerut Moldovei să se retragă din Acordul de Cooperare cu UE în domeniul energiei. Presiunea a scăzut după pierderea monopolului deplin asupra rețelelor de transport de către Moldovagaz, odată cu darea în exploatare a gazoductului Iași-Ungheni-Chisinau care a fost preluat în gestiune de "Vestmoldtransgaz", deținută de "Transgaz" România. Acest gazoduct, chiar dacă nu a fost folosit la capacitate deplină, a avut un impact substanțial în consolidarea poziției Chișinăului în negocierile cu Moscova pe problema furnizării gazelor naturale.

După avizarea contractului de locațiune de către ANRE, procesul de transmitere poate fi considerat legalizat, iar pentru Republica Moldova aceasta reprezintă un pas mare spre liberalizarea pieței de gaze naturale, facilitarea accesului pentru alte companii, diversificarea surselor de import al gazelor naturale, prețuri mai bune pentru consumatorii finali, respectiv mai multă securitate și stabilitate a pieței energetice. Compania care a preluat operarea rețelei de transport este

"Vestmoldtransgaz" și care deja gestionează gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău va opera toate rețelele de transport de pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv din regiunea transnistreană.

În acest cadru, menționăm că recent ministrul Energiei, Victor Parlicov, a declarat în cadrul ședinței Comisiei pentru Situații Excepționale: „Ca și în cazul sincronizării pieței energiei electrice cu cea continentală, consumatorii casnici nu vor simți în vreun fel această schimbare pe piața de gaze. Însă, această separare pe care R. Moldova a amânat-o din 2012 este un salt enorm în transpunerea legislației europene și liberalizarea, transparentizarea pieței de gaze”.

Iar pentru a diminua impactul propagandei ruse pe probleme de securitate energetică, se impune necesitatea de a informa populația și de a promova mesaje clare că astfel de proceduri privind separarea „transportatorului” de „furnizor” va asigura accesul nediscriminatoriu pe piața energetică locală pentru toate companiile și pe termen lung va crește credibilitatea pieței locale pentru furnizori europeni. Mai mult decât atât, luarea unor astfel de decizii, aparent întârziate, precum eliminarea monopolului rus, presupun că ar exista anumite scenarii sau măsuri care ar preveni niște riscuri ce țin de regiunea transnistreană, de exemplu, în situația când Republica Moldova ar putea să rămână fără electricitate. Rămâne de așteptat finalizarea liniei electrice de la Vulcănești care conectează sistemul Republicii Moldova cu rețelele electrice din România, ocolind „nodul energetic” de la Cuciurgan, astfel Moldova ar putea elimina încă o vulnerabilitate a

sistemului energetic național.

Din punctul de vedere a securității energetice, mai există un aspect important. Este vorba de preluarea de către compania SRL "Vestmoldtransgaz" a rolului de operator și asupra segmentului gazoductului transbalcanic care trece pe teritoriul R. Moldova. În ultimele luni, acest gazoduct este folosit în regim revers și asigură transportarea gazelor naturale din zona balcanică către depozitele subterane de stocare a gazelor din vestul Ucrainei. Drept urmare, această decizie are impact și asupra securității energetice a altor state din regiune care folosesc această infrastructură de transport.

Astfel, transmiterea în locațiune a rețelelor de transport a gazelor naturale către SRL "Vestmoldtransgaz" stabilește anumite avantaje pentru asigurarea securității energetice a țării: eliminarea poziției de monopol pe care o deținea „Moldovagaz” în calitate de transportator și furnizor al gazelor naturale în R. Moldova; posibilitatea de a diversifica sursele de import al gazelor naturale; oportunitatea de a se integra mai rapid cu piața energetică regională; susținerea procesului de aderare a Republicii Moldova la UE; extinderea conexiunilor transfrontaliere și accesul la instrumente de cooperare regională care consolidează expertiza locală și accelerează implementarea celor mai bune practici; atragerea de noi investiții și modernizarea infrastructurii țării.

În același timp, amintim că invazia militară a Federației Ruse în Ucraina și consecințele sale economice asupra Europei extinse a condus la o revizuire a diferitelor domenii de

politică în UE și vecinătatea sa pentru a aborda emergentele provocări la nivel național și regional din perspectiva securității energetice.

Inițiative regionale importante

Politicile energetice ale statelor membre ale UE rămân devotate obiectivelor de decarbonizare și integrare a sistemelor energetice și chiar optează pentru accelerarea implementării acestora. În același timp, criza actuală determină ca politicile să fie ajustate la prioritățile de securitate energetică pe termen scurt și mediu. Prin urmare, dincolo de creșterea necesității unui ciclu politic adecvat de planificare și monitorizare a securității energetice, a crescut semnificativ necesitatea integrării problemei energetice în cadrul inițiativelor regionale sau consolidarea unor platforme de cooperare regională.

În acest context, nu putem neglija că recent s-a desfășurat la București cel de-al optulea Summit al Inițiativei celor Trei Mări (I3M), din care fac parte 13 state UE cu ieșire la mările Neagră, Baltică și Adriatică. Era de așteptat că se va discuta în cadrul summit-ului despre agresiunea rusească asupra Ucrainei și atacurile rusești asupra porturilor cu efecte dezastruoase asupra exportului de cereale. În același timp, a fost pus accentul pe importanța unității în domeniul infrastructurii, iar la final, Președintele României a declarat că Inițiativa celor Trei Mări are o „capacitate reală de a spori conectivitatea strategică europeană pe axa nord-sud”. În contextul geopolitic recent, I3M poate deveni un instrument de cooperare în domeniul securității energetice. Republica Moldova a devenit, împreună cu Ucraina, stat participant asociat la I3M și se va implica din ce în ce mai mult în

proiectele de energie, infrastructură și digitalizare ale Inițiativei.

În concluzie, din perspectiva Republicii Moldova, securitatea energetică necesită o abordare holistică. Respectiv, alături de (i) îmbunătățirea și consolidarea politicii sale energetice; (ii) dezvoltarea documentelor și strategiilor relevante în asigurarea securității energetice, precum și (iii) consolidarea capacității principalilor actori energetici pentru prevenirea riscurilor și amenințărilor la adresa securității energetice, este necesar de a informa și comunica publică privind problematica energetică. Aceasta ar permite de a diminua impactul dezinformării în materie de securitate energetică, contribuind la conștientizarea necesității măsurilor de creștere a accesibilității energiei, dar și promovării bunelor practici privind împuternicirea cetățenilor de a face față crizelor energetice.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.